

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
КОСЕНЧУК Ольги Геннадіївни на дисертаційну роботу
САРАЄВОЇ Ірини Володимирівни
**«ФОРМУВАННЯ ОЦІННО-КОНТРОЛЬНИХ ДІЙ У ДІТЕЙ
ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ В РІЗНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ»,**
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності, яка в теперішні часи є досить актуальною. Реформування та модернізація системи дошкільної освіти України зорієнтовані на забезпечення якісної та доступної освіти, яка стане фундаментом для розвитку та підготовки дитини до навчання в школі, особливо в умовах впровадження оновленого Базового компонента дошкільної освіти (далі – Стандарту), Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку, та Концепції Нової української школи (далі – НУШ).

Авторкою виявлено, що проблема формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності потребує узгодженості з вимогами державного стандарту. Саме тому виокремилась необхідність розробки й апробації моделі та експериментальної методики формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності.

Актуальність дисертаційного дослідження підтверджується викликами системи реформування дошкільної освіти та необхідністю унормування оцінювання рівня сформованих дій старших дошкільників у різних видах діяльності відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти та відсутність відповідного діагностувального інструментарію з доведеною ефективністю. Якщо ж додати до цього, що у затвердженому професійному стандарті за професією «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021) виокремлено оцінювально-аналітичну компетентність, а саме: здатність визначати рівень сформованості компетентності у здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти, проблематика дослідження набуває ще більшої актуальності у розробці теоретичних та експериментальній перевірці педагогічних умов формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності.

У наукових працях дослідників визначено структурні компоненти оцінно-контрольної діяльності, розглянуто психологічні характеристики феномену

«оцінка», проаналізовано вплив педагогічної оцінки на формування самооцінки та оцінних суджень дітей, визначено види освітньо-пізнавальної діяльності дітей передшкільного віку; охарактеризовано оцінку якості дошкільної освіти; окреслено структуру оцінно-контрольного акту, схарактеризовано види і функції оцінки та оцінювання. Однак цілісного й усебічного аналізу формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності не було здійснено повною мірою, хоча багато науковців вказують на доцільність пошуку якісного діагностувального інструментарію для визначення рівня сформованості дій оцінки та контролю у дітей старшого дошкільного віку, особливо в закладах дошкільної освіти в рамках реалізації Державного стандарту дошкільної освіти та концепції Нової української школи.

Актуальність теми дисертаційного дослідження підтверджується виокремленими авторкою суперечностями, що виникли у системі дошкільної освіти в наслідок її реформування.

Дослідження виконано згідно з тематикою науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського», є складником науково-дослідної теми «Психолого-педагогічний супровід формування професійно-методичної спрямованості особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти» (рішення вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського №5 від 27 грудня 2018 року).

Беручи до уваги вище викладене, тему дисертаційного дослідження «Формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності» Сараєвої Ірини Володимирівни можна визнати актуальною, а її розроблення – своєчасним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Мета, завдання, об'єкт і предмет дисертаційної роботи І. В. Сараєвої є логічно взаємопов'язаними та чітко сформульованими. Поставлені завдання дослідження досить послідовно та логічно розкрито у трьох розділах (Розділ 1. «Теоретичні засади формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності»; Розділ 2. «Стан сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності»; Розділ 3. «Експериментальне дослідження із формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності»). Зазначене вказує на системність у досягненні поставленої мети і послідовну, продуману завершеність

опрацювання проблеми теоретичного та науково-практичного обґрунтування стратегічних напрямів формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності.

Зроблені дослідницею висновки в кінці кожного з трьох розділів дисертаційної роботи є логічними взаємопов'язаними складниками дослідження, які висвітлюють отримані результати, відповідно до послідовності поставлених завдань. Загальні висновки підтверджують своєчасність та актуальність як концептуальних положень наукової роботи І. В. Сараєвої, так й її практичне значення розроблених й апробованих у закладах дошкільної освіти авторської діагностувальної та експериментальної методики формування оцінно-контрольних дій передшкільного віку у різних видах діяльності (серія інтегрованих занять, проблемних та ігрових ситуацій, творчих проєктів, тощо).

Достовірність результатів дослідження підтверджується високим рівнем теоретичного обґрунтування, впровадженням у практику закладів дошкільної освіти діагностувальної та експериментальної методик формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності, а також апробацією на науково-практичних конференціях, публікацією у фахових та інших наукових виданнях. Наукові положення, представлені на захист, вирізняються обґрунтованістю, відповідним чином представлені змістовно у висновках і рекомендаціях.

У цілому список використаних джерел до кожного розділу містить 176 найменувань, що дало змогу авторці роботи узагальнити та систематизувати теоретико-методичні засади та прикладні аспекти проблеми дослідження, визначити й окреслити новий напрям наукових розвідок.

У дослідженні І. В. Сараєвої були використані загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: *теоретичний*: аналіз, синтез, обробка та інтерпретація розвідок із проблем дослідження; *емпіричний*: анкетування вихователів-методистів, вихователів, батьків, методи діагностування для визначення рівнів сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності; педагогічний експеримент для перевірки ефективності експериментальної методики; *статистичні*: математична обробка результатів дослідження за методом χ^2 (хі-квадрат) для кількісного та якісного аналізу динаміки змін у рівнях сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності контрольної та експериментальної груп, достовірність експериментальних результатів досліджень.

Новизна отриманих результатів полягає в тому, що: вперше: а) визначено сутність феноменів «оцінно-контрольні дії дітей передшкільного віку», «оцінно-

контрольна діяльність дітей передшкільного віку»; б) науково обґрунтовано педагогічні умови формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку; в) визначено критерії сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності (когнітивний, мотиваційний, рефлексійно-діяльнісний із відповідними показниками); г) схарактеризовано рівні сформованості оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності (високий, достатній, задовільний, низький); д) розроблено модель формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності (когнітивно-збагачувальний, ситуативно-стимульований, проектно-творчий етапи); е) уточнено зміст понять «оцінка», «контроль», «оцінювання»; є) впроваджено в систему освіти закладів дошкільної освіти методики розвитку мовлення і критичного мислення дітей передшкільного віку.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського». Також матеріали дисертаційного дослідження розкрито у доповідях на науково-практичних конференціях: міжнародних: «Актуальні дослідження в соціальній сфері» (Одеса, (травень) 2020), «Актуальні дослідження в соціальній сфері» (Одеса, (листопад) 2020), «Interaction of society and science: prospects and problems» (Лондон, 2021), «Наука без кордонів: розвиток у 21 столітті – 2021» (Будапешт, 2021); *усеукраїнських*: «Традиції та інновації в сучасній педагогічній діяльності: європейський вимір» (Ізмаїл, 2019), «Шляхи і засоби становлення професійної компетентності майбутніх педагогів» (Одеса, 2020).

Повнота викладу в наукових публікаціях, відсутність порушення академічної доброчесності. Основні наукові положення та результати дослідження відображено в 10 наукових працях (9 одноосібних), із них 4 статті – у наукових фахових виданнях України, 1 статті – в іноземному виданні, 5 статей – у збірниках матеріалів конференцій.

Змістове наповнення публікацій І. В. Сараєвої вказує на повноту викладення результатів дисертаційної роботи у міжнародних і вітчизняних фахових виданнях.

Дисертаційна робота І. В. Сараєвої перевірена на унікальність тексту за допомогою онлайн-сервісу пошуку плагіату «Unicheck», за результатами перевірки порушень академічного плагіату не виявлено.

Практичне значення дослідження полягає в дослідженні полягає у тому, що його результати, положення, діагностувальної та експериментальної методик формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в видах

діяльності можуть бути використані при організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти, написанні навчальних і науково-методичних посібників. Основні висновки можуть бути впроваджені в освітній процес закладів дошкільної освіти, закладів вищої освіти у процесі викладання фахових дисциплін для майбутніх вихователів, обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, Центрам професійного розвитку педагогічних працівників. Теоретичні положення, обґрунтовані в дисертації, можуть слугувати базою при виконанні бакалаврських, магістерських і дисертаційних робіт з педагогіки та методики дошкільної освіти.

Впровадження результатів дослідження. Основні положення дослідження впроваджено в освітній процес закладів дошкільної освіти м. Одеси № 250 (акт від 28.09.2021 р.), м. Рівне №32 (акт від 15.09.2021 р.), м. Южне № 4 (акт від 12.10.2021), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт №1-7/711 від 08.10.2021), Держаного заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт №2079/31/1 від 05.10.2021)

Оцінювання змісту та основних положень дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Зміст та основні положення дисертаційної роботи свідчать про її завершеність та відповідність встановленим вимогам. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в роботі, І. В. Сараєвої обґрунтовує на основі логічного викладу матеріалу. Найважливіші результати дослідження викладені у висновках дисертації, які відповідають сформульованим у роботі 4-ом завданням. Дисертація оформлена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, що висуваються до такого виду робіт. Зміст авторських наукових праць доповнює основні положення дисертації.

Немає зауважень і до мовно-стилістичного оформлення дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження й побажання до змісту роботи:

1. Огляд джерельної бази, на яку опирається авторка складає 176 позицій, що є достатнім для наукової роботи такого рівня. Але, на нашу думку, до списку джерел варто було б додати сучасні вітчизняні та міжнародні видання та спиратися на чинні нормативні акти й документи з дошкільної освіти. До того ж, список варто збагатити дисертаційними дослідженнями, які за темою дотичні до досліджуваної проблеми, зокрема, дослідження Савченко М. «Виховання

самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності», 2014р.; Товкач І. «Індивідуальні особливості пізнавальної активності старших дошкільників» 2017р. Адже в кожній з названих праць автори досліджують різні аспекти проблеми контрольно-оцінної діяльності.

2. З огляду на значення анкетування як методу вивчення І. Сараєвою ставлення педагогів до досліджуваної проблеми, варто було б більш вимогливо поставитися до розробки авторських анкет – більш чітко сформулювати інструкції для реципієнтів стосовно їх заповнення, доречно було б дати перелік питань на вибір та запропонувати власний варіант. Це б дало змогу отримати більш якісні результати.

3. Досліджуючи контрольно-оцінні дії дітей, дослідниця вживала такі характеристики, як нехороші і не погані, неслухняні, недисципліновані. Переконані, що оціночні судження призводять до стереотипізації, а тому потребують корегування вище зазначені питання. Продовжуючи думку категоричності деяких запитань, еталонності робіт вихователя та пошуку недоліків у власних роботах та роботах інших дітей, вважаємо за доцільне звернути увагу авторки на оцінці робіт з позиції сильних сторін та аспектів, що потребують покращення. Така ж категоричність спостерігається і в експериментальних матеріалах на сторінці 199, коли наводяться приклади оцінок дітьми виступів своїх товаришів. Вважаємо недоречним подібні коментарі, адже потрібно орієнтувати на оцінювання без знецінювання.

4. Зауважимо, що діагностувальна та експериментальна методики розроблені авторкою, мають практичну цінність для педагогів закладів дошкільної освіти, батьків тому доцільно було б підготувати методичний посібник для вихователів ЗДО з апробованою експериментальною методикою формування оцінно-контрольних дій дітей передшкільного віку в різних видах діяльності та систематизувати методичні рекомендації для батьків. Проте маємо вказати на доволі складний діагностувальний інструментарій, складні для сприйняття старшими дошкільниками формулювання понять, зміст завдань експериментальної методики, що створює бар'єри й знижує рівень доступності результатів дослідження для практичної реалізації. Так, на нашу думку, складною для дітей є запропонована на с.140 адаптована методика «Автопортрет» (за В. Г. Щур), коли дітям пропонували намалювати простим олівцем на 1 аркуші 3 автопортрети: «Яким я є зараз», «Я очима інших», «Яким я хочу стати».

5. І. Сараєва здійснює аналіз чинних вітчизняних освітніх програм для дошкільних закладів (в аспекті представлення в них завдань контрольно-оцінної діяльності) та наводить результати вивчення пріоритетних виборів вихователями

однієї з освітніх програм. Таке дослідження було проведено лише у трьох областях України, причому на основі аналізу семи програм, тоді як їх дев'ять.

Проте, зазначити, що означені зауваження не знижують науковий рівень дисертаційного дослідження Сараєвої Ірини Володимирівни «Формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності» та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок.

Аналіз дисертаційної роботи, анотації дисертації та опублікованих праць дисертантки дає підстави зробити загальний висновок, що дисертаційне дослідження Сараєвої Ірини Володимирівни «Формування оцінно-контрольних дій у дітей передшкільного віку в різних видах діяльності» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною роботою, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам Постанови «Про присудження ступеня доктора філософії», затверджених Кабінетом Міністрів України від 06.03.2019 № 167 із змінами та доповненнями та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта».

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
начальник відділу дошкільної та початкової освіти
Державної установи «Український інститут
розвитку освіти»

О. Г. Косенчук

*Підпис Косенчук О.Г. завідувач
Директор державної установи
«Український інститут розвитку освіти»*

